

ÖZELLİK KURAMLARI

BEŞ FAKTÖR MODELİ

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

- **Beş Faktör Kişilik Kuramı (McCrae ve Costa, 1999-2008)**
 - Kişiliği anlayabilmek için **3 temel** ve **3 ara bileşen**
 - **Ana bileşenler:** Model üzerinde dikdörtgenle gösterilir.
 - Temel eğilimler
 - Karakteristik adaptasyonlar/uyumlanmalar
 - Benlik kavramı
 - **Ara bileşenler:** Model üzerinde elips olarak gösterilir.
 - Biyolojik temeller
 - Objektif biyografi
 - Dış etkiler

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

■ Beş Faktör Kişilik Kuramı

■ Ana Bileşenler:

■ Temel Eğilimler:

- Beş temel kişilik özelliği → kişiliğin temel unsurlarını, yapı taşlarını oluşturur.
- Biyolojik temellidir
- Zamanla ve farklı durumlarda değişkenlik göstermez.

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

- **Beş Faktör Kişilik Kuramı (McCrae ve Costa, 1999-2008)**
 - **Karakteristik Adaptasyonlar/Uyumlanmalar:**
 - Kişiler çevreleri ile etkileşime geçtikçe edindikleri kişilik yapılarını temsil eder.
 - Edinilmiş beceriler, alışkanlıklar, ilişki biçimleri vb.
 - Temel eğilimler ile farkı ne olabilir?

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

- **Beş Faktör Kişilik Kuramı (McCrae ve Costa, 1999-2008)**
 - **Ana Bileşenler:**
 - **Karakteristik Adaptasyonlar/Uyumlanmalar:**
 - Üniversitede hangi sosyal etkinliğe dahil olacaksınız?
 - İngilizceyi öğrenmek – İngilizceyi ne kadar hızlı öğreneceksiniz?
 - Temel eğilimler → kalıcılık, devamlılık
 - Karakteristik eğilimler → değişkenlik

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

- **Beş Faktör Kişilik Kuramı (McCrae ve Costa, 1999-2008)**
 - **Ana Bileşenler:**
 - **Benlik Kavramı:**
 - Benlik hakkındaki görüşler, değerlendirmeler, duygular, düşünceler
 - Bir tür karakteristik adaptasyon ama önemli olduğu için ayrıca belirtilmiştir.

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

- **Beş Faktör Kişilik Kuramı (McCrae ve Costa, 1999-2008)**
 - **Ara Bileşenler:**
 - **Biyolojik temeller:** Kişilik özelliklerinin temeli genler, hormonlar, beyin yapıları gibi biyolojik mekanizmalara dayanır.

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

■ **Beş Faktör Kişilik Kuramı (McCrae ve Costa, 1999-2008)**

■ **Ara Bileşenler:**

- **Objektif (Nesnel) Biyografi:** Kişinin hayatında nesnel boyutta neler yaşadığı. Kişinin öznel değerlendirmelerini içermez.
- Olayların ve deneyimlerin kaydı gibi düşünülebilir.

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

- **Beş Faktör Kişilik Kuramı (McCrae ve Costa, 1999-2008)**
 - **Ara Bileşenler:**
 - **Dış Etkiler:** Kişinin dışında kalan sosyal ve fiziksel durumlar → kültür, hastalık, savaşlar, afetler vb.

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

■ Beş Faktör Kişilik Modeli Değerlendirme

- Kuramsal boyutta biyolojik olan ve gözlenen davranışı ilişkilendirir → bütünlleştirici bakış
- Ancak?
 - Dinamik süreçler (oklar) → Nasıl?
 - Psikolojik mekanizmalar neler → psikanalitik kuramda?
 - Çevresel faktörlerden etkilenmeye açık.

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

- **Beş Faktör Kişilik Modeli Değerlendirme**
 - Bu beş faktör kişiler arası farkları belirlemede yeterli mi?
 - zeki, cana yakın, çalışkan, kişiler arası uyumlu, sosyal yönetici
 - zeki, cana yakın, çalışkan, kişiler arası uyumlu, sosyal, adil olmayan, mali durumu hakkında yalan söyleyen bir yönetici
 - Hangi özellik bakımından farklılaşırlar?

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

■ Büyük Beşli Ölçümleme

- NEO-PI-R (Costa ve McCrae, 1985):
- İlk başta Nörotisizm, Dışadönüklük ve Açıklık
- Sonradan Uyumluluk ve Sorumluluk
- 5 faktör, 30 alt faktör (her faktörü için 6) ve her alt faktör 8 madde → 240 maddeden oluşmaktadır.

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

■ Özellik Modelinin Kuramsal Değerlendirmesi

■ Bilimsel Gözlem

- Başlangıçtan itibaren objektif bilimsel veriler
- Sadece objektif değil çeşitli de → farklı kültürler, yaş grupları vb.
- Öz-bildirimler + farklı yöntemler (gözlemci verileri, biyokimyasal testler, deneysel ve nesnel ölçümler)
- Verilerin sınırlılığı → ne olabilir?

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

■ **Özellik Modelinin Kuramsal Değerlendirmesi**

■ **SistematiK Mi?**

- Kişilik gelişimi, süreçleri ve yapısı arasındaki ilişkileri bütüncül bir şekilde ele alıyor mu?
- Eysenck ve Cattell'in bu yönde çabaları olsa da sınırlı kalmıştır.
- Güncel özellik kuramcıları da model sunmalarına rağmen süreçleri açıklamadıkları için yetersiz!!

KİŞİLİĞİN BEŞ FAKTÖR MODELİ

■ Özellik Modelinin Kuramsal Değerlendirmesi

■ Test Edilebilir mi?

- Faktör analizi yönteminin kullanılması
- Öne sürdükleri fikirler → özelliklerin davranışı yordaması, genetik benzerlikler, özelliklerin devamlılığı

■ Kapsamlı mı?

- Kişilik özelliklerinin kapsamlı bir taksonomisini elde etmede ve davranışı yordamada uğraş
- Bilinçli ve bilinçdışı süreçler, çelişkili davranışlar, kişilikte gelişimsel süreçlerin rolü, çevrenin etkisi (?)

■ Uygulamaya katkısı?

KAYNAKÇA

- Cervone, D. ve Pervin, L. A. (2016). *Kişilik psikolojisi: Kuram ve araştırma* (12. Basımdan Çeviri). Nobel Yayınevi.
- Feist, J. ve Feist, G. (2009). *Theories of Personality* (7th ed). The McGraw-Hill Companies.
- Flett, G. L., (2007). *Personality Theory and Research* (1st ed.).Wiley.
-